

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Марияна Тонева Кузманова**,
член на Научното жури за публична защита на дисертационния труд
на **Боряна Григорова Димитрова**
на тема: *"Система за осигуряване качество на валидирането в
професионалните гимназии"*
за присъждане на образователна и научна степен "доктор"
по научната специалност *"Организация и управление извън сферата на
материалното производство (социално-културната сфера)"*

Основание за изготвянето на рецензията е Заповед на Ректора на ЮЗУ "Неофит Рилски" - Благоевград № 2365/ 06.10.2016 г.

1. КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТКАТА.

Боряна Григорова Димитрова е родена на 13.12.1978 г. Тя получава висшето си образование в ОКС "Бакалавър" и ОКС "Магистър" по специалност "Финанси" в ЮЗУ "Неофит Рилски". В периода 2012 - 2016 г. е докторант в ЮЗУ "Неофит Рилски". В периода 2001 - 2016 г. е главен учител горен курс по професионални (икономически) дисциплини. През 2015 г. е хоноруван преподавател в катедра "Икономика" към Стопански факултет на ЮЗУ "Неофит Рилски", а от септември 2016 г. - асистент в същата катедра.

2. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ИЗСЛЕДВАНАТА ПРОБЛЕМАТИКА.

Избраната тематика е актуална и значима, защото подготовката на образовани и квалифицирани човешки ресурси представлява ключов фактор за повишаване на конкурентоспособността на организациите на местния и на общоевропейския пазари. На фона на развитието на икономиката на знанието и на модерните информационни и комуникационни технологии важна роля играе изграждането на "система, която идентифицира, документира, оценява и удостоверява всички форми на обучение" (стр. 7).

Ето защо висока оценка заслужава стремежът на авторката да изследва системата за осигуряване качество на валидирането в професионалните гимназии.

3. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД. СЪДЪРЖАНИЕ И ПОСТРОЙКА НА ИЗЛОЖЕНИЕТО.

Дисертацията е с обем 347 страници и включва списък на съкращенията, увод, три глави, заключение, списъци на таблиците, фигурите и приложенията и приложения, включително справка за приносите и списък на публикациите, свързани с дисертационния труд. Приложенията са 10: от стр. 222 до стр. 347. Изследването е логически добре структурирано, което позволява на

докторантката да постигне поставената цел и да реши успешно свързаните с нея научно-изследователски задачи. В края на всяка глава аргументирано се извеждат важни изводи.

В *увода* се обосновава актуалността на избраната тема, формулирани са изследователската теза, целта и 6 задачи, обектът и предметът на научното изследване. Посочени са използваните методи: методите на описанието, наблюдението, сравнението, анализа и синтеза, анкетен метод и др. Представени са времевият обхват на изследването, основните научни и информационни източници, както и ограничителните условия на изследването.

В *първа глава* авторката разработва теоретико-методическите основи на валидирането и управлението на неговото качество. Тя изследва задълбочено и комплексно валидирането като процес на признаване на компетенции в контекста на ключови европейски и български стратегически документи и препоръки като Меморандум на Европейската комисия за учене през целия живот (2000 г.), Заключения на Съвета на Европа за Общите европейски принципи за валидиране на неформално и самостоятелно учене (2004 г.) и др. Специално внимание е обърнато на валидирането в професионалните гимназии в страната по проект "Нови възможности за моето бъдеще" (2013 - 2015 г.). На тази основа компетентно са изследвани същността и взаимовръзките между качеството и системите за неговото управление, като са поставени важни акценти: стандарт ISO 9001:2008; специфика на европейските практики в реализирането на системи за управление на качеството на професионалното образование и обучение; особености на българската система за управление на качеството на професионалното образование и обучение.

Втора глава е посветена на системата за осигуряване качество на валидирането в професионалните гимназии. Систематизирани са изискванията за създаване на Система за осигуряване на качество на валидирането (СОКВ). Докторантката прави критична оценка на Наръчника за валидиране на професионалната квалификация, като извежда нерешените проблеми в изследваната област. По-нататък изложението е конкретизирано по линия на системата за осигуряване на качество на валидирането в ПГИ "Иван Илиев" - Благоевград. Обяснени са последователните стъпки, чрез които авторката изгражда системата и я прилага в училището, като тази система е предложена и на останалите гимназии. За целта е разработена система от съставни документи на СОКВ. Висока оценка заслужават усилията на докторантката да предложи дескриптори на оценката и максимални тежести по етапи, критерии и показатели.

В *трета глава* са изведени резултатите от апробирането на системата за осигуряване качество на валидирането в професионалните гимназии: от една страна, в ПГИ "Иван Илиев" - Благоевград, а, от друга, в други професионални гимназии. Авторката провежда електронни анкети с цел самооценки сред представители на професионалните гимназии. След това тя обобщава резултатите от проучването, като формулира важни изводи и препоръки на итеративна основа (направени са корекции в 8 документа), свързани с усъвършенстване на системата за осигуряване качество на валидирането в професионалните гимназии.

В *заключението* се посочват основните резултати и изводи от проведеното изследване и се правят предложения за практическо използване на разработената система.

Списъкът на литературата е голям - включени са 188 източника на кирилица и латиница.

4. ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ПРИНОСИ НА КАНДИДАТА.

Приемам формулираните приноси и определям техния характер по следния начин:

- *Научно-приложни приноси:*

Разкрити са същността, особеностите и значението на валидирането и системите за управление на качеството на ППО в професионалните гимназии.

Изготвен е авторски вариант на система за осигуряване качество на валидирането за нуждите на ПГИ "Иван Илиев" - Благоевград.

- *Приложни приноси:*

Апробирана е системата за осигуряване качество на валидирането в ПГИ "Иван Илиев" - Благоевград и са формулирани нейните предимства и възможности за използване.

Авторският вариант на система за осигуряване качество на валидирането е предложен на останалите професионални гимназии, които реализират валидиране. Въз основа на комплексни проучвания са формулирани препоръки към заинтересованите страни (професионалните гимназии, РИО и МОН) в изследваната област.

5. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ.

На някои места в текста се срещат повторения и технически грешки. Възможно е някои текстове да се изведат в приложения (например, стр. 159 - 162 и др.).

Препоръчвам на докторантката да продължи своите усилия за разширяване прилагането на разработената от нея система за осигуряване качеството на валидирането в професионалните гимназии.

Към авторката имам следния въпрос: Кои фактори стимулират разширяването на валидирането в професионалните гимназии и кои фактори влияят неблагоприятно в тази насока?

6. ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРКАТА, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Докторантката представя списък с шест публикации, които отразяват важни аспекти на проведеното дисертационно изследване, като една от публикациите е в чуждестранно списание. Тези публикации осигуряват необходимата публичност на получените от авторката резултати.

7. АВТОРЕФЕРАТ И СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ.

Представеният автореферат е в обем 38 страници. Той отговаря напълно на изискванията и отразява коректно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензията на дисертационен труд представлява завършено и успешно проведено изследване. Той отговаря напълно на изискванията за присъждане на образователната и научна степен "доктор" съобразно Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ "Неофит Рилски". Авторката демонстрира умения за провеждане на задълбочени самостоятелни изследвания по актуални въпроси на управленската теория и практика.

Затова предлагам с убеденост на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на **Боряна Григорова Димитрова** образователната и научна степен "*доктор*" по научната специалност "*Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културната сфера)*", в професионално направление 3.8 Икономика.

София, 09.11. 2016 г.

Рецензент:

/доц. д-р М. Кузманова/